



De natuur is meer waard dan je denkt

foto's Hans van den Bos | Vakantiedorp op Ameland

Lange tijd wilden natuurbeschermers niets met economie te maken hebben. Natuur is van een andere orde en die twee moet je niet met elkaar vergelijken. Oké, vinden steeds meer wetenschappers en beleidsmakers, dat mag dan zo zijn, maar ondertussen verliest de natuur het steeds vaker in het maatschappelijke debat. Dus worden er allerlei methoden uitgetoetst om natuur vergelijkbaar te maken met andere economische goederen.

— Geert van Duinhoven

Het is een frustratie van menig natuurbeheerder en natuuractivist. Moet er ergens een weg komen, woningen, uitbreiding van een industrieterrein en de natuur delft weer het onderspit. Een beetje karikaturaal misschien maar meestal zijn het toch de harde economische belangen die het van de natuur winnen. Tot voor kort was het

‘not done’ om dan ook maar te proberen om de natuur een economische waarde toe te kennen. Want natuur heeft een intrinsieke waarde, werd dan vaak gezegd. Natuur mag je niet vergelijken met economie.

Toch gaan er steeds meer stemmen op om in de strijd tussen economie en ecologie, ook de ecologie een geldelijke waarde

toe te kennen. Dat maakt het vergelijken van kosten en baten veel eerlijker. Sterker nog, het is tegenwoordig niet alleen bespreekbaar om dat te doen, binnenkort is het zelfs verplicht om in een Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse (MKBA) de natuur mee te nemen. Natuur krijgt dan net zoals een spoorlijn, een horecagelegenheid in het bos of een woning aan het water een economische waarde.

Een half jaar geleden stemde het kabinet namelijk in met de richtlijn 'Waardering natuur, water en bodem'. Onder leiding van de Amsterdamse hoogleraar Herman Verbruggen ontwikkelde een groep wetenschappers deze richtlijn die het mogelijk maakt om de effecten van allerlei projecten op natuur, water en bodem kwantitatief mee te nemen in een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA). Deze richtlijn is van belang omdat een MKBA steeds belangrijker wordt in de besluitvorming over ruimtelijke projecten. De overheid verlangt van initiatiefnemers steeds vaker dat zij goed kunnen



aangeven dat het project maatschappelijk goed afgewogen is. De MKBA is een integraal afwegingsinstrument dat alle huidige en toekomstige maatschappelijke voor- en nadelen van een project tegen elkaar afweegt door ze in geld uit te drukken. Wanneer de kosten groter zijn dan de baten, is een project maatschappelijk gezien niet verantwoord.

Voor een private investeerder, bijvoorbeeld een horecaondernemer kan het financieel aantrekkelijk zijn om in een natuurgebied een camping te beginnen. De private investeerder maakt immers zijn eigen financiële kosten baten analyse. De achteruitgang van de natuur, de drukte, het lawaai en de eventuele vervuiling neemt de ondernemer in zijn analyse echter niet mee. In een MKBA worden alle kosten en baten meegenomen, ook die van de gemeenschap, waardoor een goede sociaal-economische vergelijking gemaakt kan worden tussen projectontwikkeling en natuurbehoud. Het is in feite een uitbreiding van de milieueffectrapportage die de effecten op het milieu van een project beschrijft.

Emotionele weerstand

De vraag is nu hoe druk je die waarde uit zodat het verge-

lijikbaar wordt met de traditionele economische sectoren? Oftewel hoeveel is de natuur ons waard? Al veel wetenschappers hebben geprobeerd om daar goede, eerlijke, geaccepteerde systemen voor te bedenken. In 1990 kwam de Wageningse klimaatwetenschapper Dolf de Groot in zijn boek 'Functions of nature' met zijn berekeningen over de waarde van de Waddenzee, het tropisch regenwoud en tigers. De Groot definieert 'functies van de natuur' als 'de vermogens van processen en bestanddelen van de natuur om goederen en diensten te leveren die, direct of indirect, in menselijke behoeften kunnen voorzien'. Hij heeft het bijvoorbeeld over de zuiveringsfuncties van de Waddenzee, de opslag van CO₂ maar ook de recreatiefuncties. Hij berekende hoe duur het zou zijn om de zuiveringsfunctie van de Waddenzee op een andere manier te doen. Vele miljarden euro's per jaar. Brutaal en een beetje onzinnig vonden velen deze benaderingswijze toen nog. Want natuur is veel meer dan puur economisch gewin en bovendien zouden de uitgangspunten en berekeningswijzen niet kloppen. "Wat is, om een voorbeeld te nemen, de waarde van natuurlijke mechanismen om koolstofdioxide vast te leggen? Je kunt als basis nemen de kosten van herbebossing, de kosten van dijkverhoging of de kosten van door overstromingen verloren gegane landbouwproductie (of zelfs: mensenlevens!). Maar hoe corrigeer je voor verschillen in plaatselijk prijsniveau, of voor het feit dat de normen achter onze dijkverhoging voor een deel zijn bepaald door onze rijkdom en door trauma's uit ons verleden? Hoe reëel zijn de getallen eigenlijk?" schreef wetenschapsjournalist Herbert Blankensteijn indertijd in het NRC. De kritiek leek op een mengeling tussen methodologische vragen en een emotionele weerstand tegen het idee om aan natuur een geldbedrag te hangen.

Economie van natuur en landschap

Ondanks de weerstand zijn wetenschappers verder gegaan met het onderwerp en inmiddels is het uitgegroeid tot een serieuze wetenschap. En dat leidt ook tot wellicht bruikbare concepten. Twee aardige voorbeelden daarvan komen uit Overijssel. De provincie liet daar onlangs twee onderzoeken uitvoeren en presenteerde die eind april. Tom Bade van KPMG onderzocht voor de provincie hoeveel geld er in Overijssel wordt verdiend vanwege het feit dat er mooie natuur voorkomt en het landschap aantrekkelijk is. Hij keek welke maatschappelijke functies de natuur heeft. Bijvoorbeeld recreatie, waterwinning etc. Bij al die functies horen mensen die indirect of direct hun baan te danken hebben aan natuur en landschap. Dat kan direct door bijvoorbeeld de opbrengsten van het natuurgebied en landschap, of indirect zoals de bestedingen van toeristen, bestedingen van ondernemers in het gebied en bestedingen zoals OZB en toeristenbelasting. Een grote variatie maar wel allemaal vanwege de aanwezigheid van natuur en landschap.

Om te voorkomen dat eigenlijk alles uiteindelijk tot de economie van natuur en landschap gerekend wordt, heeft KPMG een aantal duidelijk grenzen getrokken. Zo zijn bijvoorbeeld niet de bestedingen meegenomen die toeristen hebben gedaan in steden rondom het landelijk gebied. Ook de inkomsten van de aannemer die de vakantiehuisjes onderhoudt, of de benzinekosten van de bezoekers die met de auto naar het gebied komen. Kortom, in het onderzoek zijn alleen de inkomsten meegenomen die ook echt gerelateerd kunnen worden aan het bestaan van natuur en landschap. Op deze manier heeft KPMG berekend dat de economie van natuur en landschap in Overijssel een totaalomzet heeft van 528 miljoen euro. In totaal gaat het om maar liefst zesduizend arbeidsplaatsen.

Het onderzoek van Landschap Overijssel en bureau Eelerwoude dat op dezelfde dag werd gepresenteerd, had een andere invalshoek. Onderzoekers onderzochten hoeveel het de samenleving zou kosten om de landschapselementen en natuurelementen, die particulier nu nog gratis onderhouden, te behouden. De veelal agrariërs zouden in dat geval betaald krijgen voor het onderhoud van bijvoorbeeld de hagen, de poelen, die mooie boom in het weiland. Het kost ze immers arbeid, machines en materiaal. Bovendien komen daar nog extra kosten bij zoals waterschapslasten en inkomstenderving. Als de kosten te hoog worden voor een grondeigenaar zal hij de hagen, poelen bomen of singels weghalen. Landschap Overijssel en Bureau Eelerwoude komen op een jaarlijks bedrag van bijna 23 miljoen euro. Dat zou de provincie, of liever de samenleving, op tafel moeten leggen om de natuur en landschap definitief te behouden.

Wieden: 830 euro per hectare

Dat de berekeningen over de waarde van natuur ook echt bruikbaar kunnen zijn in de praktijk, laat de Wageningse onderzoeker Lars Hein zien. In zijn proefschrift waarop hij in 2004 promoveerde heeft hij een model beschreven om de waarde van grond en de waarde van natuurlijke processen uit te rekenen, onafhankelijk welke functie er zich bevindt. Bovendien, en dat is nieuw, geeft hij de ecologische processen een belangrijke plaats in het model. Hein paste zijn modelberekeningen toe in twee gebieden, de Wieden in Nederland en de Ferlo-savanne in Senegal. Visserij, rietteelt, recreatie en natuurbescherming leveren volgens de berekeningen in natuurgebied de Wieden 830 euro op per hectare per jaar op, meer dan twee keer zoveel als de omringende landbouwgrond. Kortom, uit economisch oogpunt is het verstandig om De Wieden te behouden.

In Senegal berekende Hein de optimale begrazingsdruk. Volgens Hein kunnen veehouders op de Ferlo-savanne hun inkomen verdubbelen van 0,36 euro tot 0,7 euro per hectare per jaar als ze hun veestapel met de helft verminderen. De kleinere veestapel maakt efficiënter gebruik van het beschik-

bare gras, vooral tijdens droge perioden als er maar weinig gras opkomt. Terugdringen van de graasdruk vermindert tevens de kwetsbaarheid van de lokale bevolking voor periodes van extreme droogte.

Reiskosten

Weer even terug naar de Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse. Een van de mensen die zich hiermee bezig houdt is Ernst Bos van het economisch onderzoeksinstituut LEI. Hij heeft drie mogelijke manieren om de waarde van natuur in geld uit te drukken om daarmee natuur mee te nemen in de MKBA.

Met behulp van de hedonische prijzenmethode, kan worden bepaald wat het waardeverhogend effect van de natuur is. Bekend voorbeeld is dat mensen het erg waarderen om in het groen te wonen. Zij willen doorgaans 10-15 procent meer betalen voor hun huis als dit huis in het groen ligt.



Een andere methode is om via enquêtes de betalingsbereidheid van mensen voor het behoud van natuur te bepalen. Mensen worden gevraagd wat ze er zelf voor over hebben om de Waddenzee te behouden, om de Veluwe te behouden of dat kleine snippertje natuur te behouden. De reiskostenmethode tenslotte meet de waarde van een gebied op basis van reiskosten die mensen er voor over hebben om het natuurgebied te bezoeken.

Wat moeten bos- en natuurbeheerders nu met deze informatie? Het economisch waarderen kan extra argumenten opleveren voor het behoud van een bos- of natuurgebied. Bovendien kan het argumenten opleveren voor de aankoop van gebieden zoals het voorbeeld van De Wieden laat zien. Maar misschien nog wel het belangrijkste is dat het steeds vaker zal voorkomen dat bos- en natuurbeheerders te maken krijgen met partijen die een Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse moeten maken. Het is dan wel zo praktisch om op de hoogte te zijn van de verschillende waarderingsmethoden. ♦

Geert van Duinhoven